

Katarzyna OCHYRA-ŻURAWSKAMenadżerska Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie
e-mail: katarzyna.ochyra@onet.pl
ORCID: 0000-0001-6214-8930**Patryk OCHYRA**Menadżerska Akademia Nauk Stosowanych w Warszawie
e-mail: patryk.ochyra@op.pl
ORCID: 0000-0001-8991-4068

DOI: 10.55676/asi.v2i2.16

POLITYKA ZAGRANICZNA I BEZPIECZEŃSTWA POLSKI PO 1989 R.

POLISH FOREIGN AND SECURITY POLICY AFTER 1989

Streszczenie

Głównym celem niniejszego artykułu było określenie czynników, które przyczyniły się do kształtowania bezpieczeństwa zewnętrznego oraz międzynarodowego Polski po 1989 r. Autorzy poruszyli główne problemy kształtowania się polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej (RP) w okresie transformacji systemowej oraz przemian na arenie międzynarodowej po 1989 r. W pierwszej części artykułu autorzy opisali stosunki RP z innymi państwami. W głównej części autorzy scharakteryzowali doktryny i strategie obowiązujące w państwie polskim po 1989 r. W kolejnej części przedstawiali współpracę ze strukturami międzynarodowymi, której istotnymi cezurami czasowymi były przełom polityczny 1989 r. oraz przystąpienie do NATO w 1999 r. Lata dziewięćdziesiąte XX wieku były okresem radykalnych przemian polityczno-ustrojowych w Polsce, w związku z tym również bezpieczeństwo doświadczało rewolucyjnych zmian.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, doktryna, współpraca międzynarodowa, państwo, strategia

Abstract

The main aim of this article is to identify the factors that contributed to shaping the external and international security of Poland after 1989. The authors discuss the main problems of shaping the foreign and security policy of the Republic of Poland (RP) in the period of systemic transformation and changes on the international arena after 1989. In the first part of the article, the authors describe the relations of the Republic of Poland with other countries on the arena of international politics. In the main part, the authors characterize the doctrines and strategies which are in force in Poland after 1989. In the next part, they present cooperation with international structures, which was marked by the political breakthrough in 1989 and NATO accession in 1999. The 1990s were a time of radical changes of political system in Poland and also security system has undergone revolutionary changes.

Keywords: security, doctrine, international cooperation, state, strategy

1. WPROWADZENIE

Rola bezpieczeństwa w funkcjonowaniu państwa jest widoczna od początku istnienia państwowości i można ją określić jako jedną z najważniejszych. Do podstawowych zadań państwa należy zapewnienie poczucia bezpieczeństwa swoim obywatelom, co jest tożsame z możliwością rozwoju państwa, społeczeństwa czy poszczególnych jednostek. Bezpieczeństwo można postrzegać w różnych wymiarach, a jednym z nich jest bezpieczeństwo zewnętrzne państwa. Położenie geopolityczne Polski niejednokrotnie zmuszało ją do walki o zapewnienie suwerenności i niepodległości. Wymuszało również szczególną uwagę w kwestii bezpieczeństwa zewnętrznego państwa. Celem niniejszego artykułu było określenie czynników, które przyczyniły się do kształtowania bezpieczeństwa zewnętrznego oraz międzynarodowego Polski po 1989 r.

Główny problem badawczy, jaki chcieli rozwiązać autorzy, został wyrażony pytaniem: Jakie czynniki wpływały na kształtowanie bezpieczeństwa zewnętrznego oraz międzynarodowego Polski po 1989 r.?

W opracowaniu wykorzystano metody jakościowe, a za źródło informacji posłużyła głównie analiza treści dokumentów i literatury przedmiotu. Polska po transformacji ustrojowej musiała radzić sobie w kompletnie nowej sytuacji międzynarodowej w Europie i na świecie. W zaistniałej rzeczywistości nasz kraj poszukiwał nowych dróg rozwoju, przede wszystkim tych, które zapewniłyby bezpieczeństwo swoich obywateli i suwerenności państwa. Jednym z głównych celów Polski po transformacji ustrojowej stało się zagwarantowanie bezpieczeństwa zewnętrznego, które umożliwi rozwój samego państwa, jak i jego obywateli.

2. RELACJE POLSKI Z INNYMI KRAJAMI

W literaturze zajmującej się bezpieczeństwem wyróżnia się „bezpieczeństwo narodowe”, którego podmiot stanowi naród postrzegany zarówno w sensie etnicznym, jak i politycznym¹. Zapewnienie bezpieczeństwa narodowego jest naczelnym zadaniem polityki zagranicznej państwa, zaś celem narodowej polityki bezpieczeństwa jest ochrona państwa przed zagrożeniami. Na uwagę zasługuje też stwierdzenie, że w tradycyjnym ujęciu bezpieczeństwa narodowego kładzie się nacisk na zewnętrzne zagrożenia, jednak równie ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego².

Polska do 1989 r. była państwem, które nie posiadało suwerenności, było zależne od Związku Radzieckiego. To od Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich zależała większość istotnych decyzji w polityce Polskiej Republiki Ludowej, także tych, które wpływały na bezpieczeństwo państwa. Dopiero po 1989 r. Polska stała się państwem niepodległym i suwerennym, w pełni decydującym o kierunkach swojej polityki. Po transformacji ustrojowej kraj stanął w obliczu samodzielności politycznej, a w związku

¹ A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina, *Bezpieczeństwo – teoria, badania, praktyka*, CNBOP-PIB, Józefów 2015, s. 18.

² *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, opracowanie zbiorowe, AON, Warszawa 2008, s. 17.

z tym musiał ukształtować swoją własną strategię polityki bezpieczeństwa. W działalności państwa polskiego po 1989 r. można wyróżnić dwie fazy kształtowania polityki bezpieczeństwa. Pierwsza faza to okres lat dziewięćdziesiątych, kiedy Polska budowała swoją samodzielność w obszarze bezpieczeństwa. Druga faza to początek XXI wieku, w którym już umacniała swoją pozycję w różnych systemach bezpieczeństwa³.

Stosunki polsko-rosyjskie po 1989 r. z oczywistych względów były trudne i stanowiły wyzwanie dla suwerennej władzy w Polsce. Rok 1989, w którym nadszedł koniec komunistycznej władzy, ustalił nowe relacje na linii ZSRR–Polska. Nowa sytuacja polityczna zmieniała państwo polskie z podległego podmiotu na równoprawnego partnera w stosunku do ZSRR. Mimo zaistniałej sytuacji Związek Radziecki nie porzucił chęci ograniczania swobody Polski, a także państw Europy Środkowo-Wschodniej i nadal próbował wywierać wpływ na polityki bezpieczeństwa poszczególnych państw.

Dla naszego kraju największym wyzwaniem w relacjach ze stroną rosyjską po 1989 r. było zawarcie nowego traktatu między państwami, a także rozwiązanie problemu, jakim były stacjonujące na terenie Polski wojska radzieckie. Naczelnym zadaniem, które wpływało na tworzenie bezpieczeństwa po odzyskaniu suwerenności przez Polskę, było wycofanie obcych wojsk z własnego terytorium. Dla Polski Rosja była najważniejszym partnerem i zarazem zagrożeniem na Wschodzie, z kolei dla Federacji Rosyjskiej nasz kraj nie stanowił priorytetu w polityce zagranicznej. W Rosji dominowała tendencja do pomijania lub lekceważenia pozycji Polski w Europie⁴.

Kolejnym priorytetem w polityce bezpieczeństwa państwa, obejmującej stosunki polsko-rosyjskie, było podpisanie traktatu, który stawiałby RP jako równoprawnego partnera. ZSRR zaproponowało Polsce projekt traktatu w marcu 1991 r., jednak jego treść, z której wynikało, że strona rosyjska chce nadal naruszać suwerenność Polski, doprowadziła do jego odrzucenia. Stanowisko wschodniego sąsiada w kwestii ustaleń nowego traktatu międzynarodowego zmieniło się po nieudanym puczu moskiewskim w sierpniu 1991 r. i w grudniu tego samego roku doszło do porozumienia między państwami na temat tranzytu wojsk radzieckich. 10 grudnia 1991 r. został stworzony projekt traktatu o „dobrosąsiedzkich stosunkach i przyjaznej współpracy”, jednak nie został on podpisany wskutek rozpadu ZSRR⁵.

Równie znaczącym wydarzeniem, które wpłynęło bezpośrednio na stosunki polsko-rosyjskie po 1989 r., było utworzenie Trójkąta Wyszehradzkiego 15 lutego 1991 r. Upadek Związku Radzieckiego doprowadził do przemian politycznych, ekonomicznych i społecznych, które spowodowały nawiązanie bliższych relacji między państwami znajdujących się w zbliżonej sytuacji. Położenie geopolityczne, w którym znalazły się Polska, Czechosłowacja i Węgry, budziło dużą niepewność, która zbliżyła te państwa do siebie, co spowodowało utworzenie Trójkąta Wyszehradzkiego⁶. Współpraca

³ <http://koziej.pl/materialy-dydaktyczne/page/6/> [dostęp: 8.11.2022].

⁴ E. Szkop, *Gospodarka w relacjach Unia Europejska – Federacja Rosyjska*, UW, Warszawa 2012, s. 30–33.

⁵ M. Menkiszak, *Trudne sąsiedztwo: problematyka bezpieczeństwa w stosunkach Polski z ZSRR i Rosją w latach 1989-2000*, Scholar, Warszawa 2001, s. 167.

⁶ P. Błażejewska, *Trudne początki współpracy wyszehradzkiej w dobie transformacji systemowej*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2016, nr 1(10), s. 83.

i solidarność członków tego zrzeszenia doprowadziła do rozwiązania Układu Warszawskiego. Już w 1990 r. zostały zawiązane stosunki między państwem polskim a Sojuzem Północnoatlantyckim. Polska dążąc do coraz bliższych relacji z Zachodem, zabiegała o to, aby NATO zwiększyło swoje zainteresowanie Europą Środkowo-Wschodnią. Wydarzeniem, które zmieniło sytuację geopolityczną w regionie, był rozpad Związku Radzieckiego, w którego miejsce jako nowy podmiot w stosunkach międzynarodowych powstała Federacja Rosyjska. Polska po upadku ZSRR oraz w obawie przed chęcią odzyskania dominacji w regionie przez Rosję zaczęła otwarcie wyrażać stanowisko, że jej celem jest członkostwo w NATO. Jak się okazało w przyszłości, obawy RP były uzasadnione, gdyż państwo rosyjskie w celu odzyskania statusu mocarstwa niejednokrotnie robiło to kosztem swojego otoczenia, co wpływało bezpośrednio na złe stosunki z Zachodem, a to z kolei na negatywny wpływ na stan bezpieczeństwa w Europie⁷.

Mimo sprzeciwu Federacji Rosyjskiej wobec planów Polski co do członkostwa w NATO wizja ta stawała się coraz bardziej realna. W 1992 r. 22 maja, pomimo istniejących różnic pomiędzy Polską a Federacją Rosyjską, został zawarty Układ o dobrosąsiedzkiej i przyjaznej współpracy. Treść Układu mówiła o nieagresji pomiędzy państwami, a także o neutralności w przypadku konfliktu danego państwa z państwami trzecimi. Skomplikowane kwestie dwustronnych relacji z Rosją były także wykorzystywane w bieżącej działalności politycznej, przyczyniając się tym samym do nadmiernego epatowania pojawiającymi się napięciami i nadawania im wysoce emocjonalnego charakteru⁸.

Plany rozszerzenia NATO o państwa Europy Środkowo-Wschodniej stworzyły nowe problemy w stosunkach polsko-rosyjskich. Państwa Sojuszu dość jednoznacznie twierdziły, że dla bezpieczeństwa europejskiego ważnym elementem jest jak najlepsze ułożenie stosunków z Rosją i deklarowały wsparcie dla jej modernizacji i demokratyzacji ustroju⁹. Federacja Rosyjska jednak otwarcie krytykowała plany poszerzania NATO i zaczęła stosować otwartą propagandę przeciwko tym działaniom. Kolejnym wydarzeniem, które na nowo wystawiło na próbę stosunki polsko-rosyjskie, było przystąpienie Polski do NATO, które nie ociepliło tychże stosunków, lecz także nie nastąpiło znaczne ich oziębienie. Pogorszenie w stosunkach między państwami przyniosła interwencja NATO w Jugosławii w 1999 r., w której brała udział również Polska. Wpływ na stosunki polsko-rosyjskie po 1989 r. wywierała działalność zorganizowanych grup przestępczych, często rosyjskich, które funkcjonowały na terytorium naszego kraju. Grupy te zajmowały się handlem bronią, a także handlem żywym towarem. Kolejnym nielegalnym zjawiskiem, które rzutowało na stosunki obu państw, był

⁷ J. Pawłowski, *Międzynarodowe i narodowe dylematy bezpieczeństwa na początku drugiej dekady XXI wieku*, [w:] *Bezpieczeństwo Polski. Współczesne wyzwania*, red. S. Wojciechowski, A. Potyrała, Difin, Warszawa 2014, s. 38.

⁸ W. Malendowski, *Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej w XX i XXI wieku. Cele – zadania – kierunki działania*, „Przegląd Strategiczny” 2017, nr 10, s. 55–94.

⁹ Z. Kuśmierk, *Rozszerzenie NATO – implikacje dla Europy Środkowo-Wschodniej*, [w:] *NATO a Europa Wschodnia. Rozszerzenie NATO na Wschód – ostatnie wyzwanie europejskie XX wieku*, red. K.A. Wojtaszczyk, J.M. Niepsuj, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 1998. s. 96.

przemyt kradzionych samochodów, który przebiegał przez terytorium Polski do jej wschodniego sąsiada.

Następnym istotnym dla stosunków polsko-rosyjskich wydarzeniem była zmiana przywództwa w Federacji Rosyjskiej, które przejął Władimir Putin. Jego władza okazała się wręcz nieograniczona i niepodlegająca żadnym konsekwencjom¹⁰. Putin od początku zakładał konieczność ograniczenia wpływów Stanów Zjednoczonych w Europie (zwłaszcza nie zgadzał się na rozszerzenie NATO o kolejne państwa środkowo-europejskie), ale Polska wtedy była już członkiem Sojuszu, a rokowania akcesyjne z Unią Europejską dobiegały końca¹¹. Przystąpienie Polski do UE kolejny raz wystawiło na próbę stosunki między państwami, jednak nie spowodowało to znacznego ich oziębienia. Dopiero poparcie przez Polskę tzw. Pomarańczowej Rewolucji na Ukrainie wywołało znaczące reperkusje – Federacja zagroziła odcięciem dostawy gazu do Polski. Zauważalne jest, że zmiany władzy w RP powodowały, mniej lub bardziej, zmiany w stosunkach międzynarodowych, w tym także polsko-rosyjskich.

Kolejnym ważnym czynnikiem był plan usytuowania na terytorium Polski tarczy antyrakietowej. Pomysł wynikający z rozwijającej się współpracy między naszym krajem a USA spowodował, że Federacja Rosyjska posunęła się do otwartych gróźb wobec Polski, jeżeli plan ten zostałby zrealizowany. Następnym bardzo istotnym wydarzeniem, które wpłynęło na wzajemne stosunki, była interwencja Rosji w Ukrainie i aneksja Krymu. Pokazało to stronie polskiej, że Federacja Rosyjska jest zdolna do nieprzewidywalnej i otwartej agresji na arenie międzynarodowej, przy użyciu siły fizycznej.

Czynnikiem powodującym problemy w obustronnych stosunkach polsko-niemieckich po 1989 r. była granica dzieląca oba kraje. Zjednoczenie Niemiec wiązało się z obawami ze strony polskiej o nienaruszalność granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej¹². Mimo to Polska poparła zjednoczenie podzielonych Niemiec, między innymi z chęci uzyskania bezpośredniej granicy z Zachodem, z którym chciała poszerzać współpracę¹³.

Drugim problemem w stosunkach między oboma państwami był brak umów w obszarze polityki bezpieczeństwa, wynikający przede wszystkim z tego, że Polska należała do Układu Warszawskiego, zaś Republika Federalna Niemiec do NATO. Co wiązałoby chociażby z brakiem porozumień w wymiarze wojskowym między państwami. Trudności w budowaniu dobrych relacji wynikały pośrednio także z uprzedzeń związanych z trudną wspólną historią obu narodów.

Stworzenie dobrych stosunków z zachodnim sąsiadem było dla Polski bardzo istotne, ze względu na to, że przybliżyło do większej współpracy z Europą Zachodnią. Dlatego też państwo polskie szukało punktów wspólnych, które umożliwiłyby współpracę w realizacji spójnych interesów. Traktat o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy

¹⁰ B. Dubin, *Underneath Putin's Ratings*, „New Eastern Europe” 2014, nr 4(XIII), s. 81.

¹¹ J.M. Fiszer, *Włodzimierz Putin – dlaczego zaufała mu cała Rosja? Specyficzne formy przywództwa politycznego*, [w:] *Przywództwo i elity polityczne w krajach WNP*, red. T. Bodio, W. Jakubowski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2010, s. 39–62.

¹² M. Kosman, *Polsko-niemieckie stosunki polityczne na przestrzeni trzech dekad po zjednoczeniu Niemiec – główne zagadnienia*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2020, nr 2(XVII), s. 130.

¹³ R. Jakimowicz, *Zarys polsko-niemieckich stosunków politycznych w latach 1990–2019*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2020, nr 1(25), s. 71.

podpisany w 1991 r. w Bonn był pierwszym krokiem ku budowaniu dobrych relacji między państwami. Najważniejsze kwestie zawarte w Traktacie dotyczyły wzajemnych stosunków, które miały budować jedność Europy, otwarcie drogi Polsce w stronę zawiązywania większej współpracy z państwami Europy Zachodniej, a także kwestie dotyczące mniejszości narodowych. Strona niemiecka zobowiązywała się w tym dokumencie do pomocy w dążeniu Polski do integracji ze wspólnotami europejskimi¹⁴.

Na wspólnotę interesów między Polską a Niemcami składała się współpraca w zakresie politycznym, społecznym, gospodarczym, a także historycznym. Oba państwa zaczęły wzajemnie się wspierać. Niemcy stały się łącznikiem dla Polski z Europą Zachodnią, zaś Polska dla Niemiec łącznikiem z Europą Środkowo-Wschodnią. Spójność interesów między Polską a zachodnim sąsiadem widoczna była również w dążeniu Polski do członkostwa NATO, jak również Unii Europejskiej, co miało w perspektywie zwiększyć bezpieczeństwo w tej części Europy z korzyścią dla obu państw¹⁵. Warto zaznaczyć, że finalizacja negocjacji akcesyjnych z Unią Europejską nie byłaby możliwa bez mocnego poparcia Niemiec w tej sprawie¹⁶.

Stosunki między Polską a USA po 1989 r. ulegały dynamicznej poprawie. Dla naszego kraju dobre stosunki z państwem uznawanym za supermocarstwo światowe były bardzo istotne i świadczyły o chęci politycznego odbicia ze Wschodu na Zachód. Stany Zjednoczone w 1989 r. otwarcie popierały wszelkie działania zmierzające do przemian ustrojowych w Polsce. Tego samego roku prezydent USA w polskim Sejmie oznajmił włączenie się Stanów Zjednoczonych do budowy polskiej gospodarki rynkowej. Wyrazem tych zapowiedzi było utworzenie Polsko-Amerykańskiego Funduszu Przedsiębiorczości, który rozpoczął swoją działalność już w 1990 r. Kolejnym budującym stosunki polsko-amerykańskie przykładem jest postulat postawiony przez USA o utworzeniu Funduszu Stabilizacyjnego, dzięki któremu Polska otrzymała określone fundusze, między innymi w celu prywatyzacji banków polskich. Następnym ruchem, który świadczył o chęci pomocy w odbudowie polskiej gospodarki, było umorzenie 70% długu naszego kraju wobec Stanów Zjednoczonych.

Ameryka poparła Polskę w sprawie negocjacji prowadzonych z ZSRR w kwestii wycofania wojsk rosyjskich z jej terytorium. W odpowiedzi rząd RP poparł działania USA przeciwko Irakowi. Czynnikiem wiążącym, już nie na polu gospodarczym, była współpraca polskich i amerykańskich służb specjalnych. Początek tej współpracy można zauważyć w ewakuacji amerykańskich sił specjalnych z Iraku przez polskie służby. Kolejnym było reprezentowanie amerykańskich interesów w Iraku przez polską dyplomację. Już od początku transformacji naszego kraju widoczne było zaangażowanie USA na różnych polach, takich jak gospodarcze czy wojskowe. Zauważalne jest, że Polska także dążyła do bliższych relacji ze Stanami Zjednoczonymi, postrzegając je jako duży gwarant bezpieczeństwa, ważniejszy od tego, jaki mogły zapewniać państwa

¹⁴ Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, podpisany w Bonn dnia 17 czerwca 1991 r. (Dz.U. z 1992 r., nr 14, poz. 56).

¹⁵ R. Kuźniar, *Polityka bezpieczeństwa w polskiej polityce zagranicznej*, Scholar, Warszawa 2001, s. 82–84.

¹⁶ M. Stolarczyk, *Stosunki polsko-niemieckie w latach 1998–2009 (wybrane aspekty polsko-niemieckiej współpracy)*, [w:] *Stosunki Polski z sąsiadami w pierwszej dekadzie XXI wieku*, red. M. Stolarczyk, UŚ, Katowice 2011, s. 18–19.

europiejskie. Także cel, jakim było członkostwo Polski w NATO, determinował do nawiązywania jeszcze bliższych relacji z USA, gdyż był to najbardziej liczący się członek Paktu. Warto wyróżnić kilka czynników, które wpływały na budowanie ścisłych relacji z USA po 1989 r., a były to¹⁷:

- otwarte poparcie antykomunistycznej opozycji demokratycznej w Polsce przez władze USA;
- poparcie polskich reform przez USA;
- dążenie USA do wzmocnienia Polski jako czynnika gwarantującego stabilizację w regionie;
- brak szerokiego pola działania Polski w Europie, m.in. niechęć Unii Europejskiej do przyjmowania w jej struktury nowych członków;
- sympatia polskiego społeczeństwa dla USA.

Zmiana charakteru stosunków polsko-amerykańskich nastąpiła po wstąpieniu Polski w strukturę NATO oraz Unii Europejskiej. Polska zaczęła stawać się partnerem USA na wielu płaszczyznach. Istotnym wydarzeniem była pomoc Polski w zwalczaniu terroryzmu, który dotknął USA w 2001 r. i wysłanie własnych wojsk do Afganistanu. Kolejny przełom w obustronnych relacjach dotyczył negocjacji nad rozmieszczeniem tarczy antyrakietowej w Europie, w tym w Polsce.

3. DOKTRYNY I STRATEGIE BEZPIECZEŃSTWA PO 1989 R.

Ogólnie termin „doktryna” oznacza zespół twierdzeń, założeń, dogmatów; i wiąże się z systemem działania oraz myślenia. Doktryna w terminologii wojskowej oznacza: „oficjalnie przyjęty system zasad i założeń ośrodka decyzyjnego zmierzający do realizacji wyznaczonych celów za pomocą wyznaczonych środków”¹⁸. Natomiast w hierarchii najwyżej lokowana jest „strategia bezpieczeństwa narodowego”, zajmująca się przeciwdziałaniem wszelkim zagrożeniom bytu narodowego i funkcjonowania państwa¹⁹.

Po okresie członkostwa w Układzie Warszawskim i niejako ubezwłasnowolnienia Polski w zakresie samodzielnej polityki bezpieczeństwa, z biegiem lat państwo polskie zdołało uzyskać samodzielność strategiczną²⁰. Przez prawie cały okres funkcjonowania w Układzie Warszawskim państwo polskie nie posiadało niezależnej strategii narodowej, czy chociażby własnej, określonej polityki bezpieczeństwa. Dopiero po zmianach, które zaszły w 1989 r., Polska jako samodzielne państwo, jednak nadal funkcjonujące w Układzie Warszawskim, mogła podjąć wyzwanie sformułowania swoich własnych, suwerennych założeń dotyczących bezpieczeństwa. W obliczu nowego wyzwania rozpoczęto prace nad opracowaniem strategii narodowej. Pierwsze próby stworzenia strategii narodowej były podyktowane tym, że Polska nadal była

¹⁷ R. Kupiecki, *NATO w polskiej perspektywie 1989-2019*, PISM, Warszawa 2019, s. 31–35.

¹⁸ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, wyd. 4, opracowanie zbiorowe, AON, Warszawa 2009, s. 23.

¹⁹ S. Zarychta, *Doktryny i strategii NATO 1949-2013*, Bellona, Warszawa 2014, s. 37–44.

²⁰ S. Koziej, *Obronność Polski w warunkach samodzielności strategicznej lat 90. XX wieku*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2012, nr 21, s. 19–30.

członkiem Układu Warszawskiego, zaś po jego rozwiązaniu, mogła zająć się tą kwestią jako w pełni samodzielne, w sferze obronności, państwo²¹.

Rezultatem pierwszych prób stworzenia swojej własnej koncepcji w obszarze polityki bezpieczeństwa była „Doktryna obronna Rzeczypospolitej Polskiej” z 1990 r. Jednak przez ciągłe zmiany, których Polska była uczestnikiem, okazało się, że stworzona doktryna jest nieadekwatna do zaistniałych warunków. Założenia, które były w niej zawarte, miały charakter zachowawczy, rozwiązania w niej proponowane były w dużej mierze niewykonalne, gdyż nie były zgodne z zaistniałą rzeczywistością. Przede wszystkim była ona tworzona przy braku uwzględnienia zbliżającego się rozwiązania Układu Warszawskiego, który w zasadzie już w 1990 r. nie operował jako sojusz. Państwa członkowskie Układu nie funkcjonowały w tym czasie na zasadach współpracy, każde z nich szukały swoich własnych rozwiązań²².

Doktryna obronna z 1990 r., pomimo tak wielu mankamentów, była pierwszym dokumentem w Polsce suwerennej, po transformacji ustrojowej, określającym narodową strategię obronności. Założenia doktryny obejmowały nie tylko organy państwowe, ale również organizacje społeczne, podmioty gospodarcze czy poszczególnych obywateli.

Treść doktryny odnosiła się do zapewniania najważniejszych interesów narodowych, takich jak: bezpieczeństwo, niepodległość, suwerenność, integralność terytorialna czy prawo obywateli do życia w pokoju. Dokument też określał zagrożenia i działania, które miałyby zapobiegać niebezpieczeństwom i się im przeciwstawiać²³. Treść dokumentu wskazywała, że charakter doktryny był odbiciem minionej epoki, w której świat podzielony był na dwie strony, wzajemnie ze sobą rywalizujące. Doktryna zawierała również elementy, które wskazywały i dawały do zrozumienia innym państwom, przede wszystkim Związkowi Radzieckiemu, że Polska ma zamiar zmierzać w samodzielnym kierunku, niekoniecznie jako jego sojusznik.

Kolejnym opracowanym dokumentem odnoszącym się do bezpieczeństwa państwa była „Polityka bezpieczeństwa i strategii obronnej Rzeczypospolitej Polskiej” z 1992 r. Była ona bardziej perspektywiczna niż doktryna stworzona w 1990 r., a jej treść była zgodna z zaistniałą rzeczywistością, w której znajdowała się Polska. Polityka bezpieczeństwa i strategii obronnej odnosiła się do bezpieczeństwa państwa, a także jego zagrożeń w szerokim kontekście. W doktrynie tej mocno zwrócono uwagę na potrzebę utworzenia europejskiego systemu bezpieczeństwa²⁴. Podkreślono również kwestie mające zapobiegać i przeciwdziałać wszelkim konfliktom i wskazywano na strategiczne typy działań w obszarze obronności. Wiązało się to bezpośrednio z systemem obronnym państwa, który według doktryny składał się z trzech

²¹ Tamże.

²² S. Koziej, A. Brzozowski, *Strategie bezpieczeństwa narodowego RP 1990–2014. Refleksja na ćwierćwiecze*, [w:] *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Pierwsze 25 lat*, red. R. Kupiecki, WCEO, Warszawa 2015.

²³ M. Kulisz, *Analiza procesu planowania strategicznego bezpieczeństwa Polski w latach 1990-2007*, „Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne” 2008, nr 5, s. 100.

²⁴ W. Gizicki, *Od układu do paktu. (R)ewolucyjna zmiana w polityce bezpieczeństwa Polski*, ISL, Lublin 2011, s. 21.

elementów: sił zbrojnych państwa, systemu kierowania obronnością, pozamilitarnych ogniów obronnych.

System obronny państwa był istotnym elementem tej doktryny, którego zabrakło w poprzednio stworzonej z 1990 r. Dokument z 1992 r. odnosił się również do potrzeby większego uzawodowienia sił zbrojnych państwa, których zadaniem miałyby być reagowanie na każdą wrogą formę agresji militarnej. Dokument ten zwracał uwagę również na system kierowania obronnością jako najważniejszy element systemu obronnego państwa. Wskazywał on również na rolę Prezydenta w systemie obronnym państwa, przypisując mu znaczną rolę w tym obszarze.

Postanowienia zawarte w doktrynie z 1992 r. rozwijał opracowany w 1996 r. „Polityczno-strategiczny plan obrony Rzeczypospolitej Polskiej”. Oprócz zagrożeń wskazanych w opracowanym planie odniesiono się również do kwestii samodzielności państwa w razie potencjalnych konfliktów, która może być wsparta ewentualną pomocą ze strony NATO i ONZ, a także innych organizacji międzynarodowych. Treść tego dokumentu wskazywała na możliwość włączenia Polski w struktury Sojuszu Północnoatlantyckiego²⁵.

Strategia obronna opracowana w 1992 r. obowiązywała do 2000 r., co było zbyt długim czasem, biorąc pod uwagę dynamicznie zmieniające się warunki otoczenia. Wiele z zamierzonych w doktrynie działań nie zostało zrealizowanych. Sukcesem jednak było spełnienie jednego z głównych celów, mianowicie Polska została włączona w struktury NATO.

Zmiany, które nastąpiły po 1992 r., a przede wszystkim fakt przyłączenia RP do Sojuszu Północnoatlantyckiego, wymogły sformułowanie nowej strategii bezpieczeństwa, którą przyjęto w 2000 r. Jej podstawowymi założeniami była realizacja interesów narodowych, dzięki obronie przed potencjalnymi zagrożeniami. W strategii zawarte były postanowienia, które wynikały z członkostwa Polski w NATO i były dostosowane do charakteru funkcjonowania Paktu²⁶.

Treść strategii była charakterystyczna dla państwa znajdującego się w strukturach NATO. W dokumencie tym duży nacisk kładziono na wielostronną współpracę państwa, nie ograniczając się tylko do współpracy w ramach Paktu Północnoatlantyckiego. Według założeń strategii pomiędzy strategią narodową Polski a strategią NATO musi być zawiązana ścisła relacja. Dokument stawiał Polskę w roli państwa, które jest członkiem sojuszu wojskowego i przez pryzmat tej roli powinno określać swoją politykę bezpieczeństwa. Tak duży nacisk kładziony na dostosowywanie się do wymogów NATO miał swoich przeciwników wśród poważanych ekspertów, którzy uważali, że Polska jako państwo suwerenne powinna, oprócz założeń wynikających z sojuszu międzynarodowego, mieć własne uniwersalne koncepcje dotyczące celów strategicznych. Faktem jednak było, że Polska jako członek Paktu Północnoatlantyckiego nie może skupiać się tylko i wyłącznie na własnych interesach, lecz musi brać pod uwagę interesy Sojuszu.

²⁵ S. Koziej, *Ewolucja polskiej strategii obronności*, Scholar, Warszawa 2001, s. 451–468.

²⁶ „Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej 2000”, BBN, Warszawa 2000, rozdz. I.

Strategia, odnosząc się do sił zbrojnych państwa, wskazywała, że wymagana jest modernizacja armii, a także sprzętu, wraz z jej restrukturyzacją. Dokument wskazując na podstawowe potrzeby sił zbrojnych oraz systemu obronnego, zwracał również uwagę na nakłady finansowe, które są niezbędne do realizacji tych potrzeb²⁷.

Po zmianach, które zaszły w otoczeniu bliższym, a także dalszym Polski, takich jak zamachy terrorystyczne w USA, wstąpienie Polski do Unii Europejskiej czy udział polskich sił zbrojnych w konflikcie irańskim oraz afgańskim, zaszła potrzeba opracowania nowej strategii bezpieczeństwa państwa. Nowy dokument wszedł w życie we wrześniu 2003 r. Różnił się tym od poprzednich, które były dokumentami rządowymi, że jako pierwszy został zaakceptowany przez prezydenta RP.

Była to kolejna strategia będąca efektem pracy wąskich grup rządowych, bez większego społecznego podejścia do jej tworzenia, co było jej wadą według ekspertów. Odnosiła się ona do bezpieczeństwa narodowego w szerokim zakresie, traktując je jak zbiór wszystkich dziedzin bezpieczeństwa państwa, takich jak: bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne, a także cywilne oraz wojskowe. Podejście to odpowiadało zmianom, które miały miejsce w sferze bezpieczeństwa na przestrzeni ostatnich lat²⁸.

Mimo że strategia z 2003 r. miała swoje zalety, okazało się szybko, że wymaga ona nowelizacji, dlatego też już w dwa lata po jej wprowadzeniu zaczęto pracę nad nową strategią, która została przyjęta w 2007 r. Jej główne założenia miały ponownie związek z interesami narodowymi państwa, w sferze bezpieczeństwa zewnętrznego oraz wewnętrznego, a także zapewnienia bezpieczeństwa swoim obywatelom. Założenia te miały być realizowane poprzez konkretne działania państwa, realizowane samodzielnie lub we współpracy z koalicjantami. Dokument ten określał również uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego, jej koncepcje i system, określając cele strategiczne państwa w sferze bezpieczeństwa. Według założeń strategia miała razem z „Europejską strategią bezpieczeństwa” oraz „Koncepcją strategiczną NATO” stanowić punkt wyjścia do formułowania nowych założeń strategicznych w określonych sferach bezpieczeństwa państwa czy modernizacji poszczególnych programów bezpieczeństwa²⁹.

Z upływem lat za priorytet mając zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego Polski, które jest podstawą do możliwości dalszego rozwoju kraju, stworzono „Strategię rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022”. Dokument ten określa sposoby rozwoju, a także warunki funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego. W tej strategii uznano, że szczególną rolę w budowaniu systemu bezpieczeństwa narodowego odgrywają podmioty odpowiedzialne za bezpieczeństwo zewnętrzne, takie jak Siły Zbrojne czy służba dyplomatyczna, we współdziałaniu z podmiotami biorącymi odpowiedzialność za bezpieczeństwo wewnętrzne³⁰.

²⁷ R. Kuźniar, *Polityka bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 123–126.

²⁸ „Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2003”, BBN, Warszawa 2003, rozdz. I.

²⁹ „Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014”, BBN, Warszawa 2014, s. 9.

³⁰ „Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022”, przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r., s. 4.

Kierunki systemu bezpieczeństwa oraz strategię bezpieczeństwa zmieniają się poprzez wpływ rosnących interakcji militarnych, społecznych czy gospodarczych, zarówno w skali globalnej, regionalnej, jak i światowej. Złożoność środowiska bezpieczeństwa we współczesnym świecie jest bardzo duża, jak i jego niepewność. Ciągłe zmiany i kolejne pojawiające się wyzwania niejako wymusiły opracowanie kolejnej strategii, która została zatwierdzona w 2020 r. jako „Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej”. Jej stworzenie wynika z konieczności zapewnienia zdolności państwa w sferze zwalczania i przeciwdziałania zagrożeniom państwa, jak i podołania wyzwaniom, które pojawiają się wraz ze zmieniającymi się uwarunkowaniami bezpieczeństwa Polski³¹.

Strategia bezpieczeństwa narodowego RP z 2020 r. charakteryzuje się narracją wskazującą na oparciu się na pewnych podstawowych filarach, takich jak: bezpieczeństwo państwa i obywateli, dziedzictwo narodowe, postęp gospodarczy i społeczny, a także ochrona środowiska i państwo w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego³².

4. POLSKA WSPÓŁPRACA ZE STRUKTURAMI MIĘDZYNARODOWYMI

Jednym z głównych celów strategicznych w obszarze polityki bezpieczeństwa Polski po 1989 r. było bliższe związanie się ze strukturami NATO. Już w 1992 r. państwo polskie starało się o deklaracje ze strony NATO, że jest otwarte na rozszerzenie Sojuszu o kolejnego członka. Polska dążąc do realizacji celu strategicznego, skupiała się w latach dziewięćdziesiątych na budowaniu coraz lepszych stosunków ze Stanami Zjednoczonymi oraz państwami Europy Zachodniej. Realne dążenia do członkostwa w strukturach NATO uwidoczniły się w 1997 r., kiedy to rozpoczęto opracowywanie nowej strategii bezpieczeństwa, uwzględniając przyszłe warunki członkostwa w sojuszu międzynarodowym³³. Prace nad tym dokumentem zostały jednak opóźnione poprzez wyczekiwanie na przyjęcie przez NATO własnej strategii. Polska wstąpiła w struktury NATO w 1999 r., zaś nową strategię wprowadziła w życie 2000 r. Mimo szybkiej nowelizacji strategii bezpieczeństwa w 2003 r. oraz 2007 r. główne zasady strategii z 2000 r. niewiele się zmieniły. Nowelizacje były skutkiem wstąpienia do Unii Europejskiej oraz zmiany w stosunkach Polski z USA, a także dotychczasowej współpracy w ramach NATO.

Polska, określając swoje cele strategiczne po transformacji ustrojowej z 1989 r., podchodziła do sojuszu NATO, jak do sojuszu typowo obronnego. Jednak przyszłość pokazała, że rzeczywistość Paktu i funkcjonowania w nim nie jest do końca taka, jak zakładano. Postrzeganie NATO zmieniało się wraz z tym, jak Sojusz podchodził do nowych wyzwań oraz zagrożeń, które zaczęły występować wraz z dynamicznie zmieniającymi się warunkami międzynarodowymi. Pierwszym wyraźnym dla Polski przykładem był

³¹ „Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020”, s. 5.

³² P. Orłowski, *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020*, „Analiza KBN” 2020, nr 10(62), s. 1.

³³ R. Kupiecki, *Wzajemne relacje strategii sojuszniczej oraz założeń narodowych, a także proces kształtowania się strategii NATO. Siła i solidarność. Strategia NATO 1949–1989*, PISM, Warszawa 2012.

konflikt w Jugosławii, w którym była ona uczestnikiem³⁴. Pokazało to, że NATO nie musi funkcjonować w ramach Traktatu, lecz swoimi działaniami może wykraczać poza te ramy. Działania te spowodowały, że charakter Sojuszu, określanego jako obronny, zmienił się na sojusz zapewniający bezpieczeństwo międzynarodowe. Wydarzeniem przełomowym było pierwsze powołanie się NATO na Artykuł V Traktatu, co było spowodowane atakami terrorystycznymi w USA z 2001 r. Uruchomienie tego artykułu okazało się jednak mniej skuteczne niż zakładano. Polska jako jedno z zaledwie kilku państw pomogła USA w ramach odpowiedzi na ataki terrorystyczne, a do tego okazało się, że walka z zagrożeniami asymetrycznymi sprawia ogromną trudność siłom zbrojnym państw NATO. Przykład ten pokazał brak skuteczności Sojuszu w określonych kwestiach³⁵.

Doświadczenia z interwencji w Afganistanie uwydatniły kolejne słabe punkty w funkcjonowaniu Sojuszu. Z uwagi na fakt, że była to pierwsza wykraczająca poza obszar euroatlantycki operacja NATO, spodziewano się, że nie będzie to łatwa misja³⁶. Już same działania w tamtym regionie okazały się porażką poprzez niechęć państw europejskich do podejmowania i wspierania działań w tej kwestii. Sojusz NATO deklarując niejednokrotnie, że nie jest organizacją zajmującą się zapewnianiem globalnego bezpieczeństwa, podejmując interwencję w Afganistanie, udowodnił, że spełnia zadania mające właśnie ten charakter³⁷. Podjęte działania w Afganistanie mające być misją o charakterze stabilizacyjnym, czyli wspierania bezpieczeństwa w regionie, okazały się być prowadzone w warunkach typowo wojennych i to takich, do których uczestniczące siły zbrojne nie są dostosowane. Doświadczenia zebrane przez NATO w Afganistanie dawały jasne sygnały, że strategia Sojuszu powinna zostać zaktualizowana.

Kryzysy, które miały miejsce w bliskim otoczeniu NATO, pokazały kolejne symptomy nieskuteczności Sojuszu. Widać to zwłaszcza w kontekście kryzysu rosyjsko-gruzińskiego, a także kryzysu gazowego. Mimo tak blisko występujących kryzysów NATO nie miało możliwości podjąć znaczących działań.

Doświadczenia, które zebrała Polska jako członek Sojuszu Północnoatlantyckiego, pokazały, że NATO jest bardzo istotnym, wręcz kluczowym elementem w polityce bezpieczeństwa państwa, jednak nasz kraj nie może działać na zasadzie opierania się tylko na Sojuszu. Doświadczenia te również pokazały, że NATO wymaga wielu zmian oraz ciągłego aktualizowania założeń Sojuszu do ciągle pojawiających się wyzwań i zagrożeń w obszarze bezpieczeństwa.

Jeszcze w latach dziewięćdziesiątych szansę na wstąpienie w struktury NATO determinowano najpierw wejściem Polski do Unii Europejskiej. Jednak przyszłość pokazała, że stało się wręcz odwrotnie. Polska wstąpiła do Unii Europejskiej w 2004 r., która to od organizacji o charakterze gospodarczym rozwinęła się do organizacji politycznej,

³⁴ G. Ciechanowski, *Polskie kontyngenty wojskowe w operacjach pokojowych 1990-1999*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010, s. 123.

³⁵ S. Wojciechowski, *NATO wobec obecnej sytuacji w Afganistanie. Analiza wybranych uwarunkowań wewnętrznych*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego” 2021, nr 27, s. 2.

³⁶ M. Trzpił, *Afganistan jako największe współczesne wyzwanie dla NATO*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2009, nr 11, s. 50.

³⁷ P. Pacuła, *NATO przyszłości – wyzwania duże i większe*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2009, nr 11, s. 43.

zajmującej się również zapewnianiem bezpieczeństwa swoim członkom. Polska jako członek Unii miała szansę już doświadczyć, jak organizacja ta reaguje na występujące wzywania i zagrożenia i czy jest w tym skuteczna.

Rosyjsko-gruzińska wojna była dla UE wyzwaniem, które wymagało stanowczych działań. Jednak doświadczenia związane z tym kryzysem uwiarydliły, że Unia nie potrafiła lub nie była w stanie prowadzić stanowczej polityki wobec Rosji. Wojska rosyjskie wbrew wcześniejszym ustaleniom nie wycofały się z terenów okupowanych, a w późniejszym okresie Rosja uznała za suwerenne państwa Osetię Południową oraz Abchazję, co pozwoliło jej na rozlokowanie swoich wojsk na ich terytorium³⁸.

Kolejnym przykładem słabości Unii, który pokazał brak wspólnoty strategicznej, był kryzys gazowy między Rosją a Unią Europejską. Kryzys ten bezpośrednio wpływał na państwa członkowskie Unii, a jednak nie otrzymały one wsparcia ze strony organizacji. Sytuacja ta pokazała, że w ramach Wspólnoty należy poszukiwać innych źródeł energetycznych, aby zapobiec sytuacji, w której Rosja będzie monopolistą na tym rynku, co daje jej możliwość różnych nacisków na arenie międzynarodowej. W działaniach Unii dostrzegano zbyt dużą uległość wobec Rosji, która potrafiła dyktować warunki, na które Europa się godziła.

Widząc słabości w działaniu Unii Europejskiej, a także w NATO, dostrzeżono również, że szansą na sprawniejsze działania każdej z tych organizacji jest ich współpraca. Współpraca organizacji militarnej oraz polityczno-ekonomicznej dawała szansę na większą skuteczność oraz radzenie sobie z występującymi wyzwaniami, takimi jak działania Rosji.

Kolejną inicjatywą, w której Polska wzięła udział w ramach budowania bezpieczeństwa, po roku 1989, był Trójkąt Wyszehradzki powstały z inicjatywy Polski, Węgier i Czechosłowacji. Po rozpadzie Czechosłowacji na dwa oddzielne państwa zrzeszenie to nazwano Grupą Wyszehradzką. Organizacja ta powstała w 1991 r. i miała być ważnym czynnikiem budowania bezpieczeństwa w Europie Środkowej. Grupa była dobrym narzędziem do umacniania bezpieczeństwa w regionie, co było bardzo istotne po zmianach, które zaszły na arenie międzynarodowej. Jednym z jej celów była większa współpraca z państwami oraz strukturami zachodnioeuropejskimi, a także z USA³⁹. W latach dziewięćdziesiątych Grupa Wyszehradzka umacniała swoje relacje z instytucjami europejskimi, takimi jak Unia Europejska i NATO. Współpraca państw w ramach tej inicjatywy dążyła do ugruntowania swojej pozycji w negocjacjach politycznych na arenie międzynarodowej. Państwa te dążyły do utworzenia wolnego handlu, co udało im się, podpisując umowę CEFTA, która pozwoliła otworzyć taką strefę w Europie Środkowej⁴⁰. Wszyscy członkowie Grupy aspirowali do wstąpienia w struktury UE oraz NATO oraz wzajemnie się w tym wspierali. Ostatecznie udało się

³⁸ J. Blitz, *NATO head attacks EU's Georgia deal*, „Financial Times”, 14 września 2008 r.

³⁹ Ł. Ambroziak, J. Chojna, J. Gniadek, A. Juszcak, M. Miniszewski, J. Strzelecki, A. Szpor, P. Śliwowski, I. Świecicki, M. Wąsiński, *Grupa Wyszehradzka – 30 lat transformacji, integracji i rozwoju*, PIE, Warszawa 2021, s. 5.

⁴⁰ J. Gajewski, *Regionalizm w polityce bezpieczeństwa Polski 1989-2000*, Scholar, Warszawa 2001, s. 243–254.

wszystkim członkom zrealizować ten cel, co zmieniło sytuację w polityce bezpieczeństwa każdego z nich.

Po wstąpieniu w struktury NATO i Unii Europejskiej prace w ramach Grupy Wyszehradzkiej mocno zwolniły. Mimo zmniejszenia aktywności, inicjatywa ta nie została zawieszona i niejednokrotnie okazała się przydatna. Okazała się również swego rodzaju pomostem pomiędzy Europą Zachodnią a Europą Środkowo-Wschodnią, umacniającym stabilność w regionie i dającym innym państwom przykład dojrzałości przemian.

5. PODSUMOWANIE

Do roku 1989 Polska we wszystkich dziedzinach życia politycznego, w tym polityce bezpieczeństwa, znajdowała się pod ścisłym wpływem Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Dlatego po odzyskaniu pełnej suwerenności najważniejszym celem stało się stworzenie oraz ukształtowanie narodowej strategii polityki bezpieczeństwa.

Odpowiadając na główny problem badawczy: jakie czynniki wpływały na kształtowanie bezpieczeństwa zewnętrznego oraz międzynarodowego Polski po 1989 r.?, autorzy wskazali, iż najważniejszym czynnikiem było włączenie się Polski w struktury zachodnie.

Czas po 1989 r. był dla państwa polskiego okresem niezwykle ciężkim, ale również bogatym w cenne doświadczenia. Udało się dołączyć nam do struktur zachodnich, co było niezwykle trudnym przedsięwzięciem, ale opracowany cel został uzyskany. Przez członkostwo w NATO zmieniła się diametralnie sytuacja oraz pozycja geopolityczna i geostrategiczna Polski, która stała się częścią istotnego dla państwa systemu obronowego. Nowe szanse przyniosło także wstąpienie do Unii Europejskiej, co pozytywnie wpłynęło na rozwój społeczno-gospodarczy. Podsumowując, należy stwierdzić, iż w poszukiwaniu gwarancji bezpieczeństwa, które do 1989 r. dawał Układ Warszawski, Polska zdecydowała się przede wszystkim na współpracę z innymi państwami, co z założenia miało być pomocne w staraniach o wejście do NATO i UE oraz przyczynić się do zwiększenia gwarancji bezpieczeństwa kraju.

BIBLIOGRAFIA

Artykuły i monografie

Ambroziak Ł., Chojna J., Gniadek J., Juszcak A., Miniszewski M., Strzelecki J., Szpor A., Śliwowski P., Święcicki I., Wąsiński M., *Grupa Wyszehradzka – 30 lat transformacji, integracji i rozwoju*, PIE, Warszawa 2021.

Blitz J., *NATO head attack EU's Georgia deal*, „Financial Times”, 14 września 2008 r.

Błażejewska P., *Trudne początki współpracy wyszehradzkiej w dobie transformacji systemowej*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2016, nr 1(10).

Ciechanowski G., *Polskie kontyngenty wojskowe w operacjach pokojowych 1990-1999*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010.

- Czupryński A., Wiśniewski B, Zboina J., *Bezpieczeństwo – teoria, badania, praktyka*, CNBOP-PIB, Józefów 2015.
- Dubin B., *Underneath Putin's Ratings*, „New Eastern Europe” 2014, nr 4(XIII).
- Fiszer J.M., *Włodzimierz Putin – dlaczego zaufała mu cała Rosja? Specyficzne formy przywództwa politycznego*, [w:] *Przywództwo i elity polityczne w krajach WNP*, red. T. Bodio, W. Jakubowski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2010.
- Gajewski J., *Regionalizm w polityce bezpieczeństwa Polski 1989-2000*, Scholar, Warszawa 2001.
- Jakimowicz R., *Zarys polsko-niemieckich stosunków politycznych w latach 1990–2019*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2020, nr 1(25).
- Kosman M., *Polsko-niemieckie stosunki polityczne na przestrzeni trzech dekad po zjednoczeniu Niemiec – główne zagadnienia*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2020, nr 2(XVII).
- Koziej S., Brzozowski A., *Strategie bezpieczeństwa narodowego RP 1990–2014. Refleksja na ćwierćwiecze*, [w:] *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej. Pierwsze 25 lat*, red. R. Kupiecki, WCEO, Warszawa 2015.
- Koziej S., *Ewolucja polskiej strategii obronności*, Scholar, Warszawa 2001.
- Koziej S., *Obronność Polski w warunkach samodzielności strategicznej lat 90. XX wieku*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2012, nr 21.
- Kulisz M., *Analiza procesu planowania strategicznego bezpieczeństwa Polski w latach 1990-2007*, „Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne” 2008, nr 5.
- Kupiecki R., *NATO w polskiej perspektywie 1989-2019*, PISM, Warszawa 2019.
- Kupiecki R., *Wzajemne relacje strategii sojuszniczej oraz założeń narodowych, a także proces kształtowania się strategii NATO. Siła i solidarność. Strategia NATO 1949–1989*, PISM, Warszawa 2012.
- Kuśmierk Z., *Rozszerzenie NATO – implikacje dla Europy Środkowo-Wschodniej*, [w:] *NATO a Europa Wschodnia. Rozszerzenie NATO na Wschód – ostatnie wyzwanie europejskie XX wieku*, red. K.A. Wojtaszczyk, J.M. Niepsuj, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 1998.
- Kuźniar R., *Polityka bezpieczeństwa w polskiej polityce zagranicznej*, Scholar, Warszawa 2001.
- Malendowski W., *Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej w XX i XXI wieku. Cele – zadania – kierunki działania*, „Przegląd Strategiczny” 2017, nr 10.
- Menkiszak M., *Trudne sąsiedztwo: problematyka bezpieczeństwa w stosunkach Polski z ZSRR i Rosją w latach 1989-2000*, Scholar, Warszawa 2001.
- Orłowski P., *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020*, „Analiza KBN” 2020, nr 10(62).
- Pacuła P., *NATO przyszłości – wyzwania duże i większe*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2009, nr 11.

Pawłowski J., *Międzynarodowe i narodowe dylematy bezpieczeństwa na początku drugiej dekady XXI wieku*, [w:] *Bezpieczeństwo Polski. Współczesne wyzwania*, red. S. Wojciechowski, A. Potyrała, Difin, Warszawa 2014.

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wyd. 4, opracowanie zbiorowe, AON, Warszawa 2009.

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, opracowanie zbiorowe, AON, Warszawa 2008.

Stolarczyk M., *Stosunki polsko-niemieckie w latach 1998–2009 (wybrane aspekty polsko-niemieckiej współpracy)*, [w:] *Stosunki Polski z sąsiadami w pierwszej dekadzie XXI wieku*, red. M. Stolarczyk, UŚ, Katowice 2011.

Szkop E., *Gospodarka w relacjach Unia Europejska – Federacja Rosyjska*, UW, Warszawa 2012.

Trzpił M., *Afganistan jako największe współczesne wyzwanie dla NATO*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2009, nr 11.

Wojciechowski S., *NATO wobec obecnej sytuacji w Afganistanie. Analiza wybranych uwarunkowań wewnętrznych*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego” 2021, nr 27.

Zarychta S., *Doktryny i strategii NATO 1949-2013*, Bellona, Warszawa 2014.

Dokumenty i akty prawne

„Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej 2000”, BBN, Warszawa 2000.

„Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2003”, BBN, Warszawa 2003.

„Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014”, BBN, Warszawa 2014.

„Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020”, BBN, Warszawa 2020.

„Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022” przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 r.

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, podpisany w Bonn dnia 17 czerwca 1991 r. (Dz.U. z 1992 r., nr 14, poz. 56).

Źródła internetowe

<http://koziej.pl/materialy-dydaktyczne/page/6/> [dostęp: 8.11.2022].